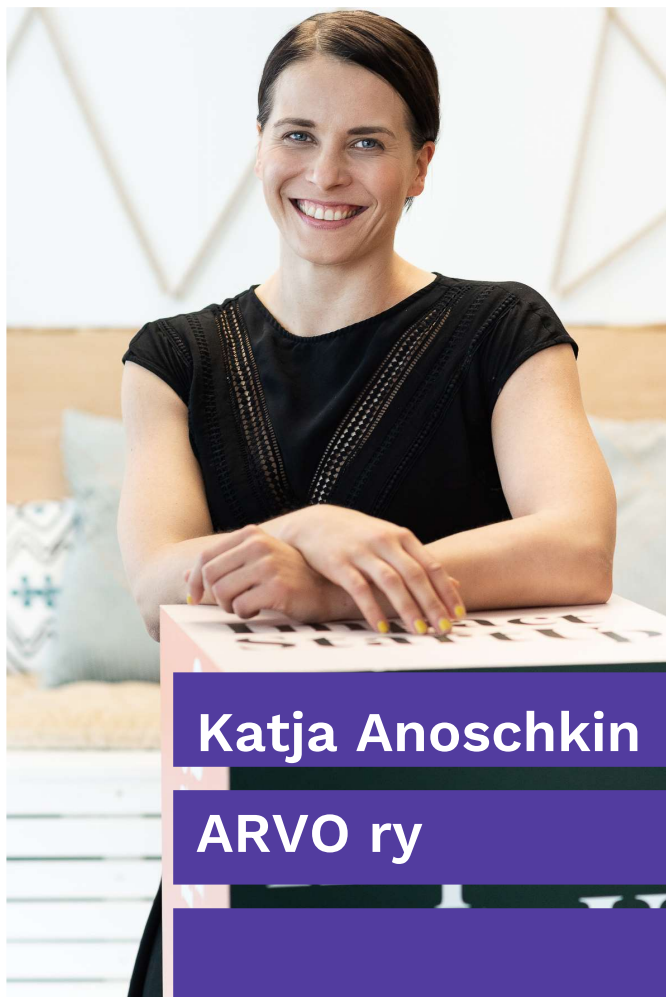

ARVO

Vaikuttavuuden ABC

Mitä, miksi, miten?

Katja Anoschkin

ARVO ry

Kouluttajanne tänään

Kehitysjohtaja, valtiotieteiden maisteri.
Verkostojen ja vaikuttavuuden johtamisen
asiantuntija.

Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry on
yhteiskunnallisten yritysten ja muiden
vaikuttavuutta tavoittelevien toimijoiden
verkosto.

www.arvoliitto.fi

www.hyvanmitta.fi

katja.anoschkin@arvoliitto.fi

Päivän agenda

- 1 Mitä & miksi?**
Mitä on vaikuttavuus ja mitä näkökulmia siihen liittyy?
- 2 Miten?**
Miten vaikuttavuutta voidaan mitata ja miten kehittää?

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Tavoitteellisella toiminnalla saavutettu positiivinen muutos ihmisten hyvinvoinnissa sekä siitä seuraava yhteiskunnallinen hyöty.

Esimerkiksi:

Positiiviset muutokset ihmisten elämäntilanteessa, toimintakyvyssä, kokemuksessa, tiedoissa & taidoissa, mutta myös yhteiskunnan rakenteissa esimerkiksi palveluiden saavutettavuudessa.
(yhdenvertaisuus).

Vaikuttavuus

Vaikuttavuuden mittaamisessa ollaan kiinnostuneita **muutoksesta** ihmisten hyvinvoinnissa, palvelut ja resurssit ovat vain välineitä.

Mitä on vaikuttavuus?

Vaikuttavuuden mittaamisessa ollaan kiinnostuneita muutoksesta toiminnan määrien, resurssien tai asiakastyytyväisyyden sijaan konkreettisesti:

Esimerkiksi työllisyys:

- Heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden lisääntyminen, sekä yksilön hyvinvoinnin/osallisuuden kokemuksen lisääntyminen ja yhteiskunnallisten kustannusten väheneminen.
- Toisen asteen koulutuksen saavuttaminen, joka vähentää riskiä syrjäytymiselle.
- Maahanmuuttajien nopeampi työllistyminen sekä pitkittyneestä työttömyydestä aiheutuvien kustannusten vähentyminen.

Mitä on vaikuttavuus?

Esimerkiksi osallisuus

- Syrjässä olevan kohderyhmän koetun osallisuuden lisääntyminen ja sosiaalisen pääoman lisääntyminen mm. harrastus ja vapaa-ajan toimintaan osallistumisen myötä.

Esimerkiksi ympäristö

- Toiminnasta aiheutuvien jätteiden määrän vähentäminen, lajittelu, uudelleenkäyttö -ja kierrätys
- Uusiutuvien energianlähteiden käytön osuus toiminnassa lisääntyy
- Yritysten ruokajätteen vähentäminen

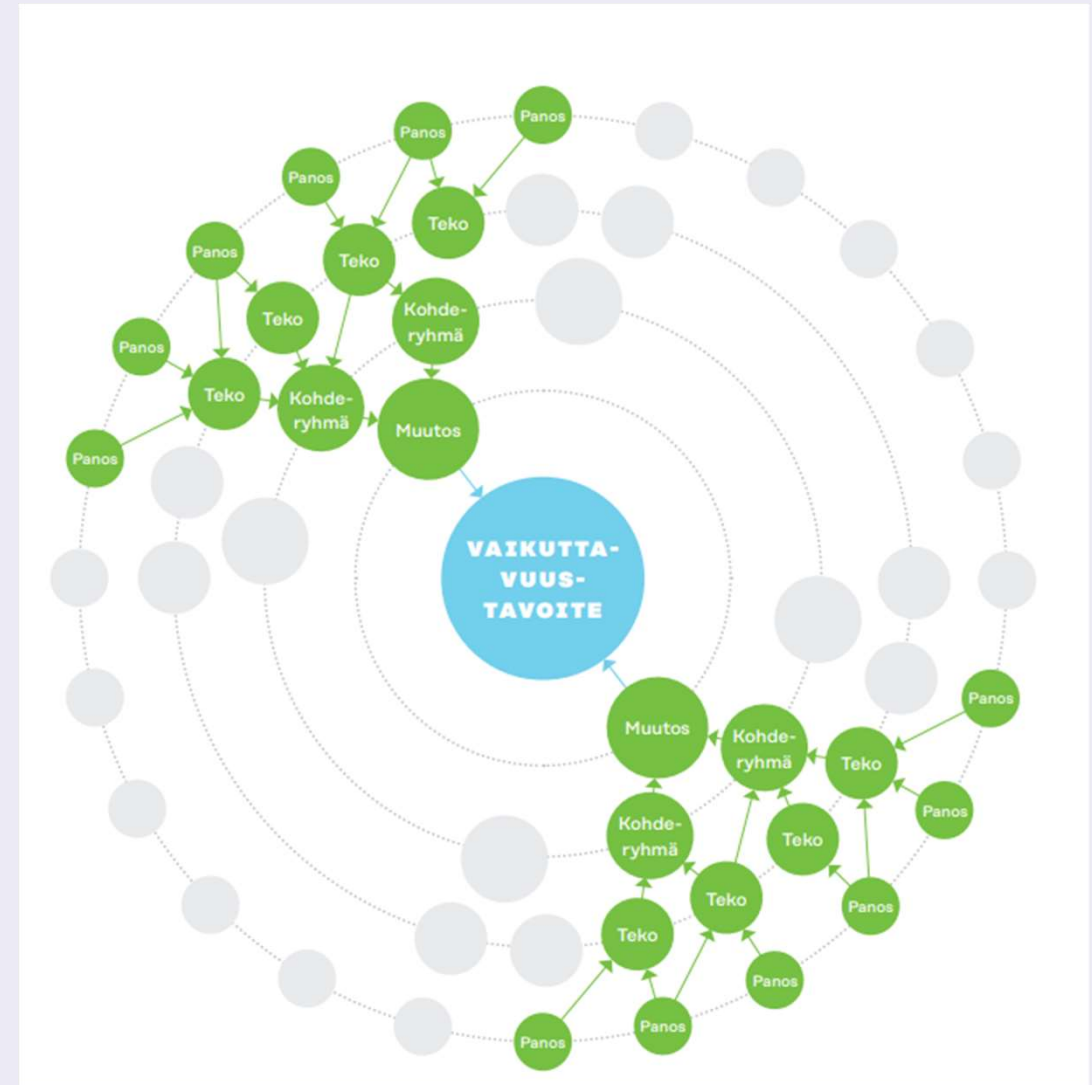
Mistä vaikuttavuudessa on kysymys?

Kompleksisissa ilmiöissä kuten hyvinvointi korostetaan, että muutos ei synny koskaan vain yhden toimenpiteen seurauksena ja vaikuttavuutta tulisikin aina tarkastella usean toimijan tai toimenpiteen muodostamana kokonaisuutena.

- mitattava positiivinen muutos asian tilassa esim. hyvinvoinnissa, elämäntilanteessa, ympäristön tilassa.
- muutoksen tulee olla merkittävä
- lisäarvoa tuottava, parempi kuin muut vaihtoehdot vaihtoehdot
- Seurausta toiminnasta (toiminta edistää muutosta merkittävästi)
- Nettovaikuttava (ei aiheuta enemmän haittaa toisaalla)
- vastaa kohderyhmälle, ympäristölle ja yhteiskunnalle tärkeään haasteeseen
- Kohdistuu heikossa asemassa olevaan tai ympäristöön
- Muutos on pitkäkestoinen tai pysyvä

Vaikuttavuuden ekosysteemi

Kun haluaa saada aikaan muutosta yhteiskunnallisella tasolla kompleksisissa ilmiöissä, kuten syrjäytyminen, osallisuus, hyvinvointi jne. tarvitaan yhteisvaikutusten mallintamista sekä vaikuttavuuden ekosysteemin johtamista.

(Heliskoski J. Vaikuttavuuden ekosysteemi teoksessa: Heliskoski J. ym.2018. Vaikuttavuuden askelmerkit. Sitra)

Mittareita

- Vaikuttavuuden mittaamisessa suositaan erilaisia mittareita subjektiivisia, objektiivisia, laadullisia ja määrällisiä.
- Tyypillisesti haasteena mittaamisessa on set, ylittääkö tiedonkeruun kustannukset toiminnan vaikuttavuuden kautta syntyvät hyödyt.
- Sekä saadaanko lähtötilannetietoa kerättyä

TEEMA	TAVOITELTU MUUTOS	INDIKAATTORI
Maahanmuuttajien nopea työllistyminen	Työnhakija työllistyy nopeammin, kuin vertailuryhmän henkilö	<ul style="list-style-type: none">• Työttömyyspäiväraha ja verotulot vrt. vertailuryhmä
Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen	Työtön työllistyy koulutusta vastaavaan työhön ja työllistymisen valmiudet parantuvat	<ul style="list-style-type: none">• Ansiotulo 2 vuotta toiminnan jälkeen vertailuryhmään verrattuna
Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen	Palveluiden käyttö vähenee Toisen asteen koulutuksen suorittaminen	<ul style="list-style-type: none">• Palveluiden käyttö vertailuryhmään verrattuna• II asteen koulutuksen suorittaminen vrt. ennuste
Toimintakyvyn lisääntyminen	Asiakkaiden toimintakyky väestön keskiarvo tasolla Osallisuuden kokemus väestön keskiarvon tasolla	<ul style="list-style-type: none">• Kykyviisari –indexi• Osallisuusindikaattori – pistemäärä

Miksi vaikuttavuuden tavoittelu on järkevää?

- **Vastuullisuus:** Hyvinvointi saavuttaminen keskiössä
- **Verovarojen käyttö:** Niukoille resursseille eniten vastinetta
- **Asiakaslähtöisyys:** Toiminnan arvo ihmiselle on tärkeämpää kuin toimenpiteet ja prosessi.
- **Yhteistyön paikkojen tunnistaminen:** Kun vaikuttavuutta ei saavuteta yksin ja yhden sektorin toimesta, vaikuttavuuden saavuttaminen vaatii yhteistyötä.
- **Innovatiivisuus:** Kun tavoiteltu muutos on selvä ja toiminta on vain väline, jää tilaa kokeilla uutta.

Vaikutus vai vaikuttavuus?

Vaikuttavuus on arvioinnin peruskäsite, määrittelyt ja käyttötarkoitukset vaihtelevat eri asiayhteyksissä.

- Vaikuttavuuden määrittelemisen vaikuttaa siihen miten vaikuttavuutta johdetaan ja arvioidaan.
- Vaikutus/vaikuttavuus termejä käytetään jonkin verran ristiin. Terminologiseen epä johdonmukaisuuteen ei kannata liikaa jumiutua. Oleellista on ymmärtää mitä halutaan arvioida.

Arviointi

Arviointi on jonkin asian arvon, ansion tai merkityksen määrittelyä.

- Arviointi perustuu systemaattiseen tiedonkeruuseen ja analyysiin
- Arviointia tehdään tyypillisesti tavoitteita ja kriteerejä vasten
- Arvottaminen on olennainen osa arviointia, se erottaa arvioinnin esim. tutkimuksesta.
- Arvioinnin tulee tuottaa luotettavaa ja hyödynnettävää tietoa, tarkoituksesta riippuen päätöksenteon ja/tai kehittymisen ja oppimisen tueksi.

- Arviointia voidaan tehdä eri vaiheessa toimintaa, ja se voi olla ulkoista ja/tai sisäistä

Arviointi

- Arviointia voidaan tehdä ennen toiminnan alkamista, toiminnan aikana tai toiminnan jälkeen
 - Ennalta: mm. lapsivaikutusten, ympäristövaikutusten, sukupuolivaikutusten (ennakko)arviointi, yhteiskunnallisten hyötyjen mallintaminen (ennaltaehkäisevän toiminnan hyödyt tulevaisuudessa)
 - Aikana: Seuranta ja todentaminen, kehittävä arviointi, prosessiarviointi
 - Jälkeen: Vaikuttavuuden arviointi, saavutettiiniko tavoitteet toiminnan seurauksena?
- Usein vaikuttavuuden arviointia tehdään projekteissa ja hankkeissa vasta toiminnan päättyessä tai päätyttyä. Tällöin tieto ei hyödytä parhaalla tavalla kehittämistä eikä vertailua lähtötilanteeseen ole saatavilla.

Arvioinnin tarkoitus:

Miksi
(vaikuttavuutta)
arvioidaan?

Tarve:

Mihin
kysymyksiin
arvioinnilla
tulisi vastata?

Arvioinnin lähestymistavan määrittely

Resurssit:

Paljon aikaa,
rahaa ja
osaamista
käytössä?

Hyödynnettävyys:

Mihin arviointia ja
arviointitietoa
käytetään? **Kuka**
käyttää?

Uskottavuus:

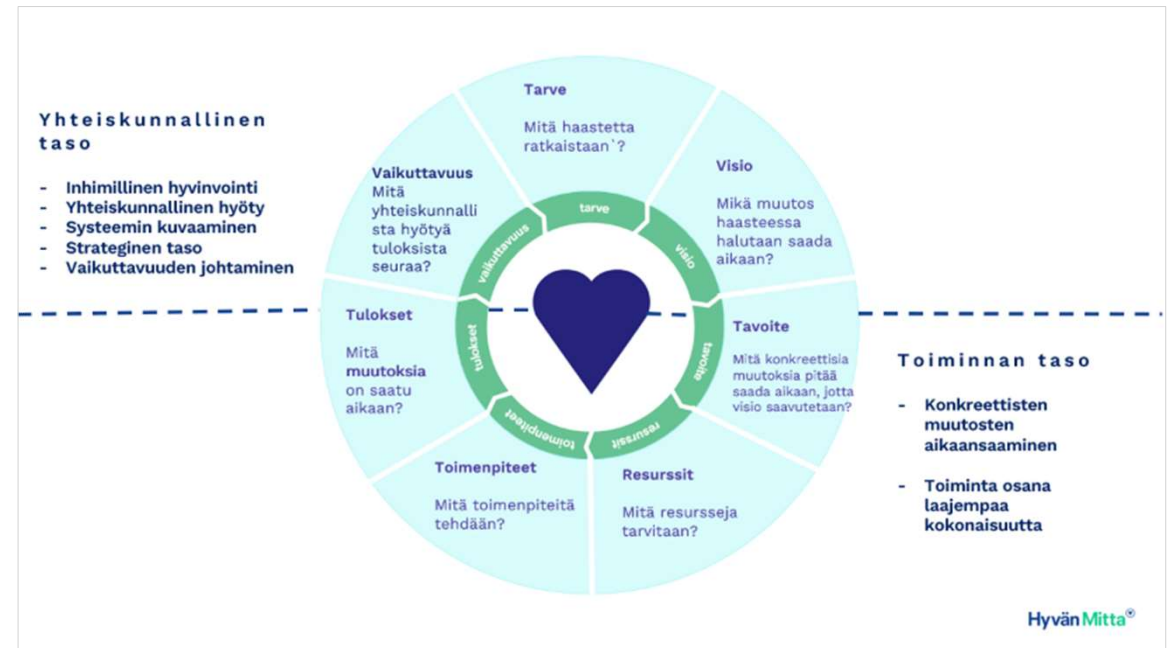
Millaiseen
tietokäsitykseen ja
maailmankuvaan
päätöksenteko
perustuu? Mitä
pidetään luotettavana
ja uskottavana?

Vaikuttavuuden johtaminen ja arviointi lähtee liikkeelle vaikuttavuusketjun tunnistamisesta

- Vaikuttavuusketju (Muutosteoria, theory of change) jäsentää, mitä tavoitellaan, miksi se on tärkeää, miten muutoksen oletetaan tapahtuvan; miten toiminta tuottaa tuloksia ja miten nämä tulokset tuottavat lopullista vaikuttavuutta.
- Yksityiskohtainen vaikuttavuusketju tekee vaikutuksen polut ja niihin liittyvät oletukset näkyviksi kaikille sidosryhmille ja mahdollistaa jo etukäteen toiminnan arvioinnin.

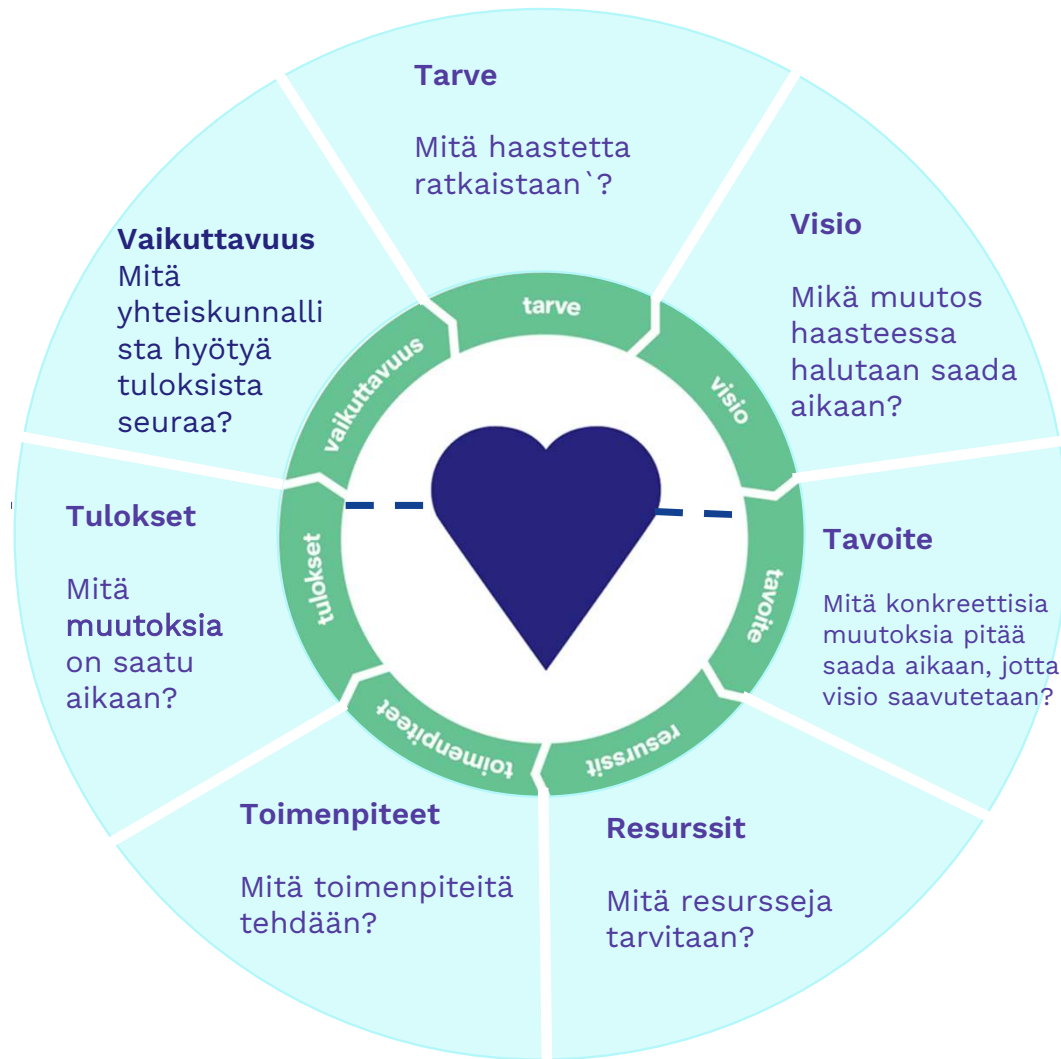
Vaikuttavuusketju työkaluna

- Vaikuttavuuden mallintaminen: Suunnitelman luominen vaikuttavuuteen pääsemiseksi
- Vaikuttavuuden todentaminen ja arviointi: Mittareiden kiinnittäminen vaikuttavuusketjuun
- Vaikuttavuuden viestintä: Hyvin perustellun loogisen ja dataan pohjautuvan muutostarinan kertominen

Yhteiskunnallinen taso

- Inhimillinen hyvinvointi
- Yhteiskunnallinen hyöty
- Systemin kuvaaminen
- Strateginen taso
- Vaikuttavuuden johtaminen

Toiminnan taso

- Konkreettisten muutosten aikaansaaminen
- Toiminta osana laajempaa kokonaisuutta

Vaihe 1.

**Vaikuttavuuden mallintaminen alkaa
tarpeen ja kohderyhmän
määrittelystä**

Tarve

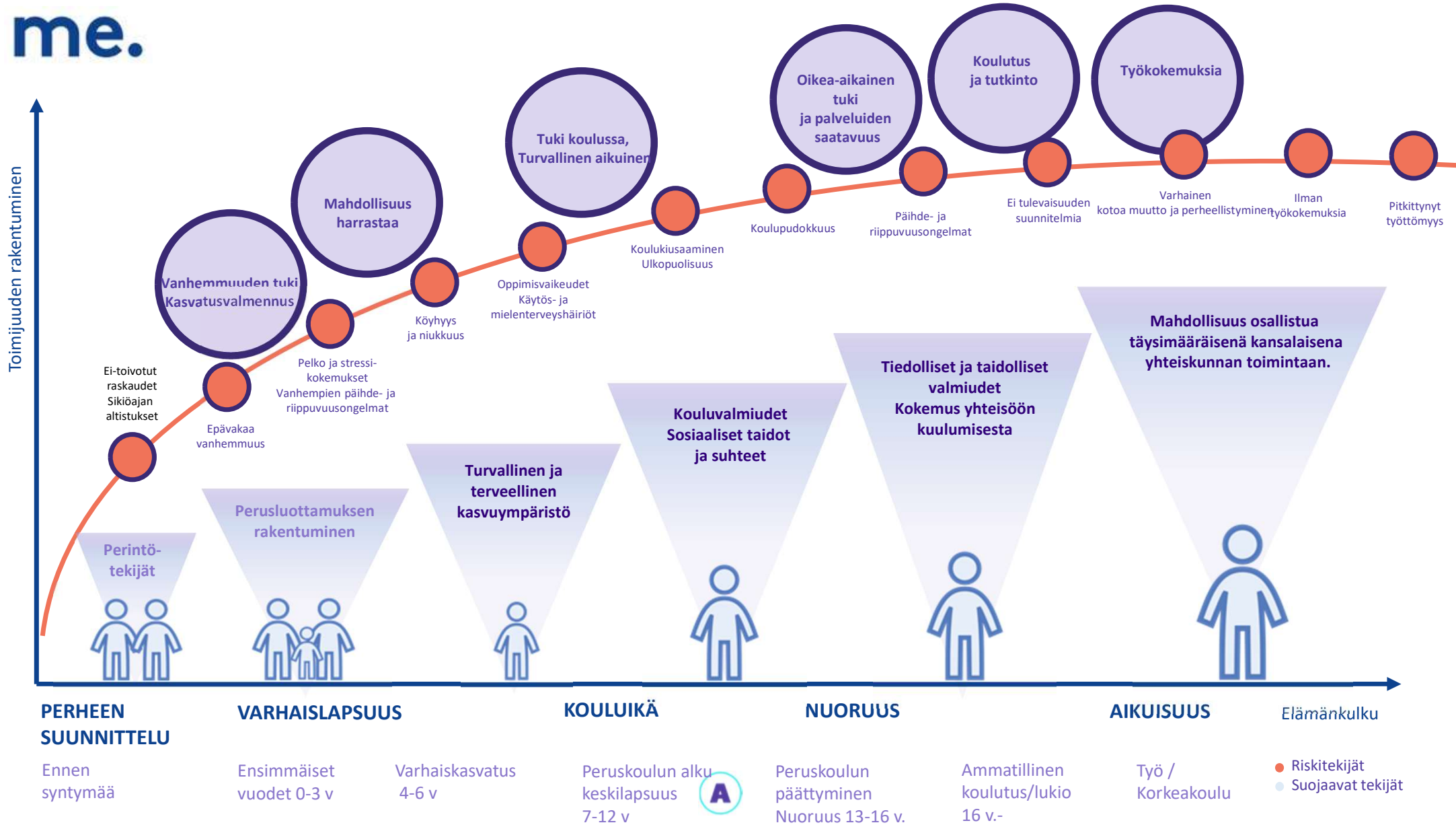
- Mitä haastetta ollaan ratkaisemassa?
- Ketä se koskee?
- Mitä juurisyitä siihen liittyy?
- Mitä siitä seuraa?

Case: Turku –nuorten syrjäytyminen

Turussa on 2916 syrjään jäänyttä 15–29-vuotiasta*

Lähde: Turku 2018 Toimenpidesuunnitelma aineisto. Messätiön laskenta.

me.

Vaihe 2.

Mallinnuksen toinen vaihe on vaikuttavuustavoitteen/ Vision asettaminen sekä tavoiteltavien muutosten ja ratkaisujen tunnistaminen

Vaihe 2.

Mallinnuksen toinen vaihe on vaikuttavuustavoitteen/ vision asettaminen ja siihen johtavien muutosten ja ratkaisujen tunnistaminen

Visio

- Mitä halutaan saavuttaa pitkällä aikavälillä?
- Miltä tilanne näyttää, kun tarpeeseen on vastattu?

**Syrjäytyneitä 0 vuoteen
2050 mennessä**

Yleinen taso

Retoriset tavoitteet

"Edistetään lasten hyvinvointia ja terveyttä"

Strateginen taso

Vaikuttavuustavoitteet

"Liikkumattomuus puolittuu ja siitä aiheutuvat suorat kustannukset vähenevät 10 % seuraavan 10 vuoden aikana."

Tulostavoitteet

"Jokainen peruskoululainen liikkuu tunnin päivässä vuoteen 2019 mennessä"

Toiminnan taso

Tuotostavoitteet

"Liikkuva koulu -ohjelma on laajennettu valtakunnalliseksi"

Toimenpidetavoitteet

"Tuetaan liikunnan valtakunnallisia ja paikallisia edistämishankkeita koko elämänkaarella"

Retorisen tavoitteen tunnistaa:

Käsitteet ovat hyvin yleisiä ja moniselitteisiä (osallisuus, hyvinvointi)

Kohderyhmää ei ole määritelty tai se on hyvin laaja (kuntalaisten,
suomalaisten)

Ei johdettu tarpeesta , jolloin nykytilannetta on vaikea määritellä,
mitattavuus ei toteudu

Toimenpide/tuotos tavoitteen tunnistaa

Tavoitteena tekeminen, tuottaminen, toteuttaminen,
kehittäminen

”Tavoitteena, että toimintaan osallistuu...”

Tavoitteena laajentuminen tai laajentaminen

”Lisätään lasten liikkumista”

Toimintavuoden jälkeen toimintaan osallistuneiden pilottikoulujen oppilailla on arjen aktiivisuutta 15% enemmän ja ruutuaikaa keskimäärin 15 min vähemmän päivässä, kuin vertailukoulun oppilailla.

Tavoitteet

- Mitkä konkreettisia muutoksia elämäntilanteessa, käyttäytymisessä tai kokemuksessa tulee saada aikaan, jotta visio voidaan saavuttaa.
- Mille kohderyhmälle ja millä aikavälillä?
- Mihin ongelman juurisyyhyn tartutaan

Esimerkiksi:

- Harrastustoimintaan osallistuminen kasvaa niin, että yli 95%:lla oppilaista on harrastus
- Vakavat kiusaamistapaukset puolittuvat kahden vuoden kuluessa
- Alueen asukkaiden koettu turvallisuuden tunne lisääntyy merkittävästi.
- Palveluiden saavutettavuus lisääntynyt niin että palveluiden käyttö kohderyhmässä on lisääntynyt.

Resurssit ja toimenpiteet

- Mitä osaamista, euroja, kumppanuuksia tarvitaan ja on käytössä?
- Mitä konkreettisesti tehdään ja **mille kohderyhmille**, jotta tavoitteet toteutuvat
- **Miksi** toimenpiteet johtavat tavoiteltuihin muutoksiin? (Avaintekijät)

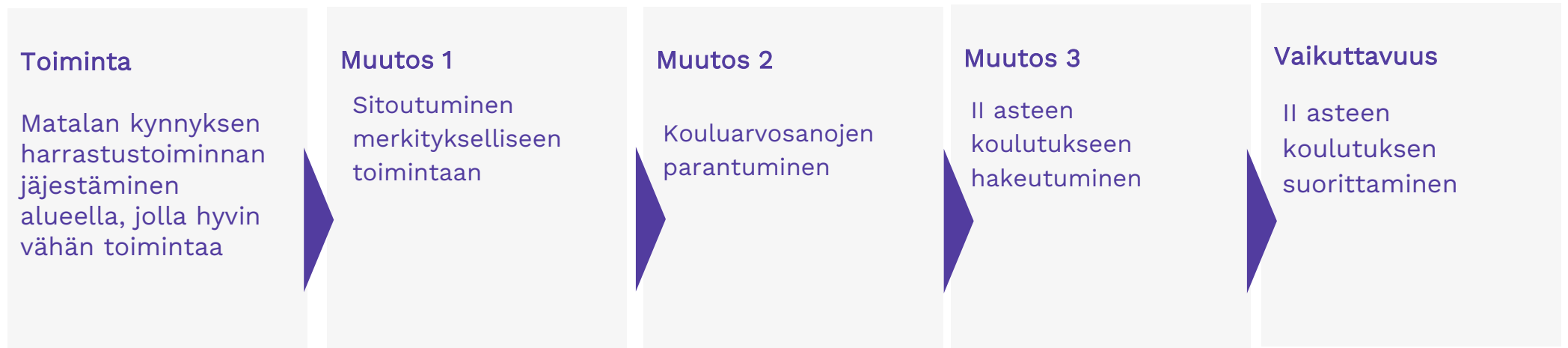
Case: Turku –nuorten syrjäytyminen

1. Kehitetään kodin ja koulun välistä yhteistyötä erityisesti vieraskielisten osalta
2. Laajennetaan perhekeskustoimintamallia
3. Jalkautetaan 10 psykiatrista sairaanhoitajaa yläkouluihin ja 2.asteelle

Jne.

Miten toiminta johtaa tavoiteltuun muutokseen?

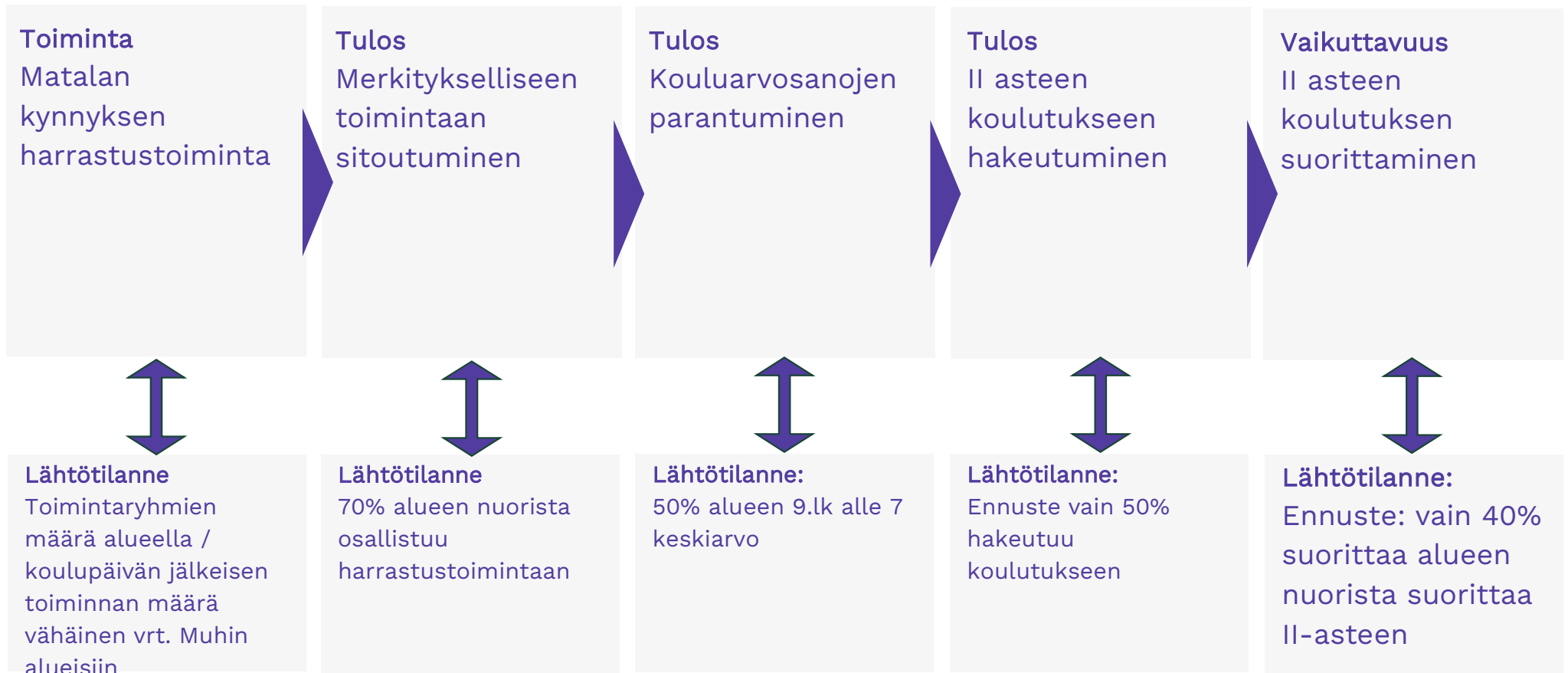
Esimerkki: Harrastustoiminnan lisääminen syrjäytymisen riskissä oleville nuorille (osana syrjäytymisen ehkäisyn kokonaisuutta)

Vaihe 3.

Vaikuttavuusmalliin liitetään tuloksia ja vaikuttavuutta koskevat mittarit ja suunnitellaan tiedonkeruu

Selvitä lähtötilanne ja mittaa muutosta

6.0 Sosiaaliset yhteydet ja suhteet - yksinäisyys, kaverittomuus, ei koe olevansa tärkeä osa koulu- ja luokkayhteisöä

Yhteenveto:

Turussa yksinäisyyden kokemus on kasvanut kokonaisuudessaan ja on maan tasoa suurempi kaikilla muilla, paitsi lukiossa (1. ja 2. luokka) opiskelevilla. 8-9 luokan osalta koettu yksinäisyys on korkeampi vain Vantaalla. Ammatillisen oppilaitoksen osalta Turun ohi menee Tampere ja Helsinki. Lukiolaiset kokevat vähemmän yksinäisyyttä ja luku on pienempi vain Espoossa.

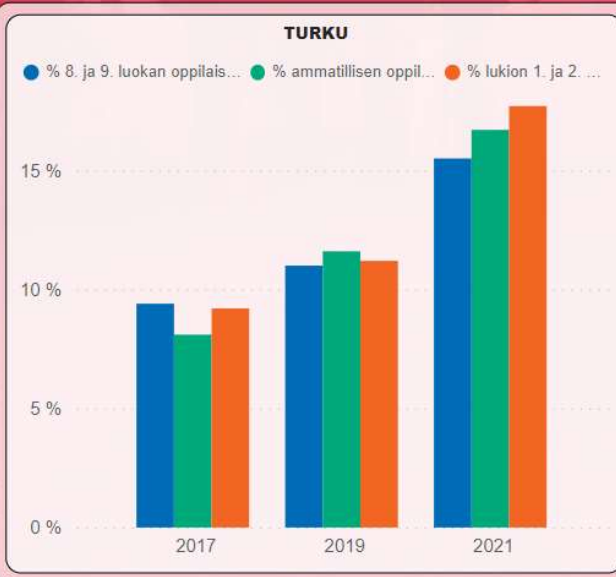
Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevien yksinäisyys on kasvanut eniten. Tytöt kokevat yksinäisyyttä kaikissa ryhmissä selvästi enemmän kuin pojat ja näin on kaikissa kuusikko kaupungeissa.

Läheisen ystävän puute on kasvanut eniten yläkoululaisilla sekä ammatillisen oppilaitoksen oppilailla, joilla luku on selvästi yli maan tason. Pojat kokevat läheisen ystävän puutetta koko maassa enemmän kuin tytöt. Lukiossa opiskelevien poikien osalta tilanne ystävän löytymiselle on parantunut. Mielenkiintoinen huomio on, että tyttöjen ystävän puute on kasvanut tasaisesti lukiossa opiskelevilla vuodesta 2015 alkaen koko maassa.

Yhteisöllisyyden tunne on vähentynyt kaikilla oppilailla. Maan tilannetta paremmalla puolella ovat vain yläkoululaiset. Kokemus yhteisöllisyyden tunteen puuttumisesta on kasvanut tällä ryhmällä kuitenkin eniten. Ammatillisen oppilaitoksen oppilailla muutosta tapahtunut vähiten. Tytöt kokevat vähiten yhteisöllisyyden tunnetta ja näin on koko maassa. Tilanne on huonontunut

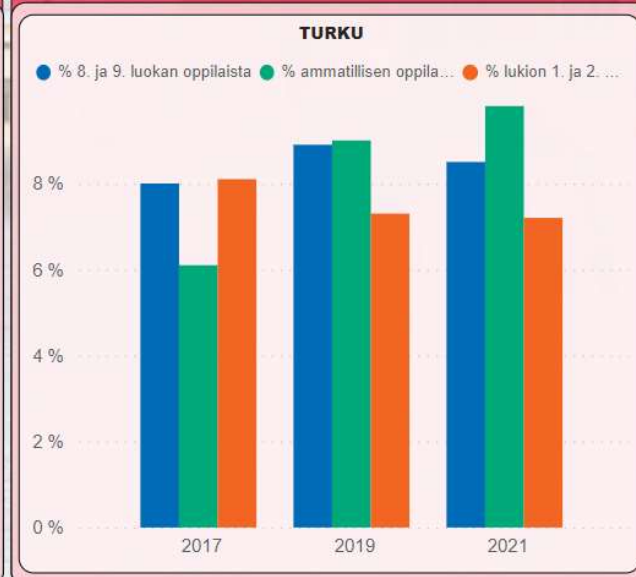
6.0.1 Tuntee itsensä yksinäiseksi

Lähde: THL, Kouluterveyskysely

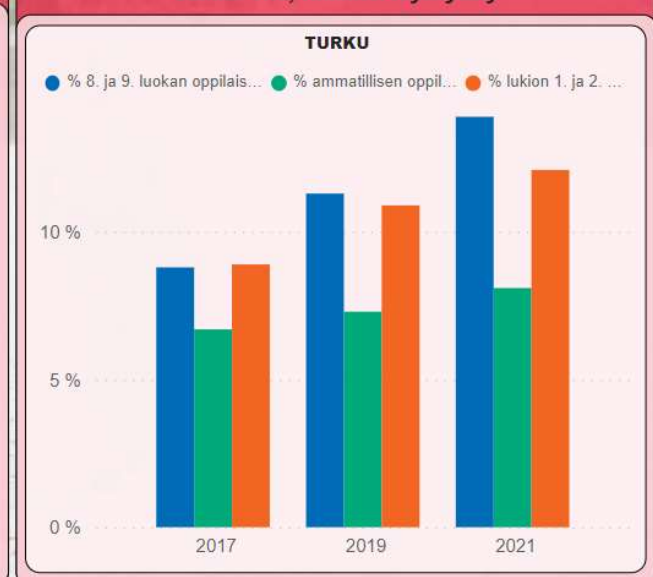
6.0.2 Ei yhtään läheistä ystävää

Lähde: THL, Kouluterveyskysely

6.0.3 Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- ja luokkayhteisöä

Lähde: THL, Kouluterveyskysely

Tulokset

- Mitä mitattavia muutoksia saadaan / on saatu aikaan kun toimenpiteet toteutetaan/ on toteutettu?

Esimerkiksi:

- Harrastustoimintaan osallistuminen lisääntynyt kohderyhmässä 20%
- Kiusaamistapauksia on vähemmän kuin puoli vuotta aikaisemmin

Vaikuttavuus

- Missä määrin on saatu muutoksia aikaan yhteiskunnallisessa haasteessa ja millaisia taloudellisia vaikutuksia siitä on seurannut?
- Vaatii usein toimenpiteiden kohdentamista tiettyyn kohderyhmään, jotta talousvaikutukset voidaan todentaa

Esimerkiksi:

- Sitra ja THL 2017: Syrjäytymisen kokonaiskustannukset riippuvat vahvasti siitä, suorittaako nuori peruskoulun jälkeisen tutkinnon vai ei. Vain peruskoulun suorittaneet aiheuttavat elinaikanaan keskimäärin jopa 370 000 euron lisäkustannukset verrattuna koulutuksen hankkiviin. Summa on minimiarvio.

Yhteiskunnallinen taso

- Inhimillinen hyvinvointi
- Yhteiskunnallinen hyöty
- Systemin kuvaaminen
- Strateginen taso
- Vaikuttavuuden johtaminen

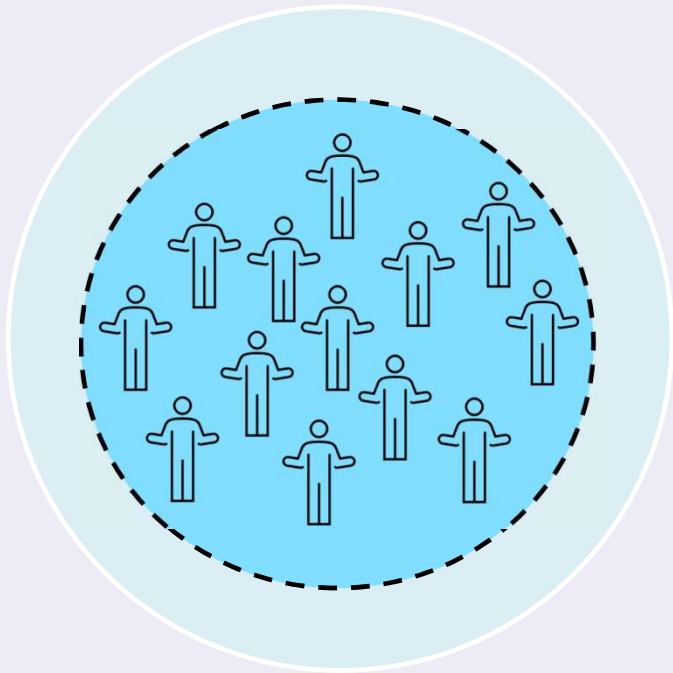

Toiminnan taso

- Konkreettisten muutosten aikaansaaminen
- Toiminta osana laajempaa kokonaisuutta

Vaikuttavuuden lisääminen toiminnassa

Kun resurssien määrä pysyy samana

Laajentaminen

Yhä useampi mukana toiminnassa,
joka tuottaa positiivisia muutoksia kohderyhmässä

Kohdentaminen

Riskissä tai heikommassa
asemassa olevat mukana

Syventäminen

Muutos on **suurempi**,
pysyvämpi tai **merkityksellisempi**